МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ЯАМ
ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ИХ СУРГУУЛЬ

Лхагвасүрэнгийн Үнэнцацрал

Монгол эмэгтэйн цэвэршилтийн үе, нөлөөлөх хүчин зүйлс

F 720175 - Эх барих- эмэгтэйчүүд судлал

Анагаах ухааны магистрийн зэрэг
горилсон нэг сэдэвт бүтээл

Эрдэм шинжилгээний ажлын удирдагч:
Профессор, академич, анагаах ухааны доктор /Ph.D/ Б.Жав

Эрдэм шинжилгээний ажлын шүүмжлэгч:
Анагаах ухааны доктор, дэд профессор С.Пүрэвсүх

Улаанбаатар хот
2008 он

ГАРЧИГ

Сэдвийн үндэслэл 2
Судалгааны ажлын зорилго 3
Судалгааны ажлын зорилтууд 3
Судалгааны ажлын ач холбогдол 3
Судалгааны үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал...4

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ 5
Цэвэршилтийн хам шинж, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлс 5
1.1. Цэвэршилтийн талаарх ерөнхий ойлголт.. 5
1.2. Цэвэршилтийн хам шинж үүсэх онолууд... 7
1.3. Цэвэршилтийн хам шинжүүдэд нөлөөлөх хүчин зүйлс 8
1.4. Цэвэршилтийн хам шинжийн ангилал... 13
1.5. Цэвэршилтийн үед эмнэл зүйн шинжилгээнд илрэх өөрчлөлтүүд.......................14
1.6. Эрхтэн тогтолцоонд гарах өөрчлөлтүүд..16

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ 20
Судалгааны ажлын материал, арга зүй.. 20
2.1. Судалгаа хийсэн газар 20
2.2.Судалгааны загвар 20
2.3. Судалгааны түүвэрлэлт 20
2.4. Судалгааны асуулга. 20
2.5. Судалгаанд хамруулсан шалгуурууд. 20
2.6. Эмнэл зүйн шинжилгээнүүд...21
2.7. Даавар орлуулах эмчилгээнд хамруулсан шалгуурууд.......................................23
2.8. Статистик боловсруулалт..23
2.9. Судалгааны ёс зүй...23

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ 25
Судалгааны ажлын үр дүн 25
3.1. Судалгаанд хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн суурь үзүүлэлтүүд 25
3.2. Нөхөн үржихүйн үзүүлэлтүүд... 26
3.3. Амьдралын хэв маяг болон хорт зуршил...27
3.4. Биохимийн шинжилгээний ерөнхий үзүүлэлтүүд.. 30
3.5. Цэвэршилтийн үеүүд ба эмнэл зүйн илрэл... ..29
3.6. Эмнэл зүйн шинжилгээний үзүүлэлтүүд...32
3.7. Цусны биохимийн шинжилгээний үзүүлэлтүүд..35
3.8. Цэвэршилтийн үеийн даавар орлуулах эмчилгээний үр дүн..............................39

Дөрөвдүгээр бүлэг...44
Судалгааны ажлын хэлцэмж..44

Дүгнэлт 55
Зөвлөмж 56
Ашигласан сурвалжийн жагсаалт 57
Судалгааны карт..60
Хавсралтууд..
.66
Стандарт...
.74

Сэдвийн үндэслэл

Эмэгтэйчүүд амьдралынхаа гуравны нэгийг цэвэршилтийн дараах эстроген дутагдалтай үедээ өнгөрөөдөг. 2000 оны байдлаар хөгжингүй орнуудад 65-аас дээш настай эмэгтэйчүүд 35 сая, 85-аас дээш насны эмэгтэй 5 сая байсан бөгөөд 2040 он гэхэд уг үзүүлэлтүүд 2-3 дахин нэмэгдэнэ хэмээн судлаачид тооцоолсон [52].

Цэвэрших дундаж нас нь Европийн орнуудад 50.9, Азийн орнуудад 49.7, цэвэршихийн урьдал үе 45.5-47.5 байна гэж тогтоожээ [13,31]. Монгол улсын нийт хүн амын 10 гаруй хувийг 50-иас дээш насны эмэгтэйчүүд эзэлж, 45-55 насны эмэгтэй 72.4 мянга байна [5]. Манай орны эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 63.7 [7] байгаа бөгөөд бусад орныхтай харьцуулахад харьцангуй богино байна. Энэ нь байгаль цаг уур, амьдралын хэв маягтай, цэвэршилтийн дараах үеийн тусламж үйлчилгээ дутагдалтай байгаатай холбоотой байж болох юм [7]. Монгол улсын эрүүл мэндийн хуулинд нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд, ахимаг настай хүмүүсийн эрүүл мэндийн талаар заасан байдаг ч цэвэршилтийн насны эмэгтэйчүүдэд зориулсан эрүүл мэндийн өвөрмөц хөтөлбөр, үйлчилгээ нэн хомс байна.

Эстроген даврын дутагдал нь хүн бүрт харилцан адилгүй илэрдэг, ихэнхи эмэгтэйчүүдэд цэвэршилтийн хам шинжийн эхний шинж тэмдэг халуу оргих, хэт цочромтгой болох, үтрээ хуурайших зэрэг шинжүүд гарч улмаар зүрх судасны, бөөр-шээсний замын хямралууд даамжирсны улмаас амьдралын ердийн хэв маяг алдагдахаас гадна дээрхи эмгэгүүдийн хүндрэлээс цаг бусын үхэлд ч хүрч болно. Орчин үед анагаах ухаанд даавар орлуулах эмчилгээ эмнэл зүйн практикт нэвтэрснээр, эмэгтэйчүүдийн цэвэршилтийн дараах үед үүсэх эмгэгүүдээс урьдчилан сэргийлэх боломжтой болсон төдийгүй, тэдгээрийн амьдралын мөн чанар, дундаж наслалт ч уртсах нөхцөл бүрдэж байна. Гэвч манай оронд энэхүү эмчилгээний талаар ард иргэдийн, эмч мэргэжилтнүүдийн дунд дутмаг ойлголттой байгаа билээ. Өнгөрсөн жилээс манай орны эмэгтэйчүүдийн дунд цэвэршилтийн хам шинжийн тархвар зүйн болон нөлөөлөх хүчин зүйлийн талаар судалгааны ажил эхлэн явагдаж байгаа боловч дээрхи судалгааны эцсийн үр дүн хараахан гараагүй байна [9]. Зарим нэг үзүүлэлтүүдээс харахад (ЭНЭШТ) монгол эмэгтэйчүүдийн дунд цэвэршилт харьцангуй эрт эхэлдэг, зарим бүсүүдэд тухайн хам шинж хурцаар

илэрч байгаа зэргээс үндэслэж энэ эмгэгийн үеийн тусламж үйлчилгээний асуудлыг бүрдмэл цогцоор нь авч үзэх асуудал чухал болохыг харуулж байна. Иймд ахимаг насны эмэгтэйчүүдэд зонхилон тохиолдож байгаа эрүүл мэндийн тулгамдсан асуудлууд, тухайлбал цэвэршилттэй холбоотой үүсдэг эмгэг өөрчлөлтүүдийн үед үзүүлэх эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг сайжруулахад шаардлагатай мэдээллээр хангаж урьдчилан сэргийлэх эмчлэх аргыг стандартчилах зайлшгүй шаардлагатай байна.

<u>Судалгааны ажлын зорилго</u>

Монгол эмэгтэйчүүдийн цэвэршилтийн байдал, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйлийг өөрийн орны онцлогтой холбогдуулан судалж улмаар эмгэг цэвэршилтийн үед даавар орлуулах эмчилгээний ерөнхий зарчмыг үнэлэх

<u>Зорилт</u>

1. Цэвэршилтийн хам шинжийн эмнэл зүйн илрэл, цэвэрших дундаж нас, шинж тэмдгүүдийн давтамжийг тогтоох
2. Цэвэршилтийн үе дэх даавар болон биохимийн шинжилгээний зарим үзүүлэлтүүдийн өөрчлөлтийг, цэвэршилтийн хам шинжийн үеүүдтэй холбон судлах
3. Даавар орлуулах эмчилгээний ерөнхий зарчим, эмнэл зүйн шалгуур тогтоох
4. Цэвэршилтийн хам шинж, нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийн хоорондын хамаарлыг тодорхойлох

Судалгааны ажлын ач холбогдол

- Шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр цэвэрших дундаж нас, үеүүдийг тодорхойлсон
- Эмгэг цэвэршилтийн эмнэл зүйн онцлог, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлийг тогтоосон
- Эмгэг цэвэршилтийн үед хийх даавар орлуулах эмчилгээний ерөнхий зарчмыг үнэлэж, стандарт боловсруулав

Судалгааны үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал

Илтгэл:

1. “Menopausal syndrome among Mongolian women and factors influencing to them” The XXth Asian and Oceanic Congress of Obstetrics and Gynaecology Sep 21-25, 2007, Tokyo, Japan
2. “Монгол эмэгтэйн цэвэршилтийн хам шинжийн үе шат”. Эх нялхасын эрүүл мэндийн төлөө хамтдаа сэдэвт эрдэм шинжилгээ, онол практикийн бага хурал. Илтгэлийн эмхэтгэл хуудас 56, 2007 он 12 сар, Улаанбаатар, Монгол улс
3. “Цэвэршилтийн хам шинжийн оношлогоо, эмчилгээ” Монгол Улсын Стандарт. Стандартчилал, Хэмжилзүйн Үндэсний Төв. Улаанбаатар хот 2007 он. MNS 5764:2007

Ашигласан сурвалжийн жагсаалт

1. Жав Б. “Эмэгтэйчүүд судлал” Улаанбаатар. 1997
2. Жав Б, Лхагвасүрэн Ж,. “Цэвэршилтийн хямрал, орлуулах даавар эмчилгээний зарчим” Улаанбаатар 1999
3. Жав Б. “Цэвэршилт, түүнийг эмчлэх зарчим” Улаанбаатар. 2000
4. “Зонхилон тохиолдох өвчин, эмгэгийн оношлогоо эмчилгээний удирдамж” Улаанбаатар хот. 2005 он. ЭМЯ
5. Монголын хүний хөгжлийн илтгэл, 2003
6. “Нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаа” 2003 он ЭМЯ
7. Статистикийн төв газар, Монгол улс “Монголын хүн ам зүй” 1998 он
8. Статистикийн төв газар, Монгол улс “2000 оны хүн ам зүй орон сууцны тооллого” 2000 он
9. Сүхээ Д. “Цэвэршилтийн хам шинж, эмнэл зүй” судалгаа. Илтгэлийн хураангуй 1999 он
10. Шижирбаатар Б. "Эх барих ба эмэгтэйчүүд". Улаанбаатар. 1998
11. Энэбиш Д. “Даврын биохимийн үндэс” Улаанбаатар. 2004
12. “Цэвэршилтийн хам шинжийн оношлогоо, эмчилгээ” Монгол Улсын Стандарт. Стандартчилал, Хэмжилзүйн Үндэсний Төв. Улаанбаатар хот 2007 он. MNS 5764:2007
13. Айламазяна Э.К., Потин В.В., “Гинекология” 2004г, стр 311-331
14. Андреева С.В. “Климактерический синдром”. 1995, [1] 3
15. Баранов В.Г. Климакс и патогенез некоторых нарушений климактерического периода // Клиническая медицина – 1960 - [1]12
16. Безношенко Г.Б. ,“Неоперативная гинекология”// Медицинская книга, 2001
17. Вихляев. Е.М. “Климактерический синдром и его лечение ”// Медицина -1966
18. Вихляев. Е.М., Крымская М.Л., Клинические и патогенетические особенности некоторых форм патологического климакса// Акуш. и гин-1966- [1] 5
19. Вихляев. Е.М. “Постменопаузальный синдром”// Акуш. и гин-1999- [1] 5
20. Вихляев. Е.М. “Руководство по эндокринной гинекологии” Москва, 1997
21. Жмакина К.Н. Гинекологическая эндокринология. Медицина -1980

22. Змановский Ю.Ф. Возрастные нейрофизиологические особенности и климактерические расстройства у женшин. Медицина -1975
23. Каменецкая Г.Я., “Акушерство и гинекология” 2005г, [1]3, стр 37-40
24. Кондратьева Е.Н., Болотова И.Г., Кольченко О.Л., Арсенин С.Л., “Акушерство и гинекология” 2002г, [1]1, стр 51-52
25. Кретова Н.Е., Фанченко Н.Д. и другие. К вопросу об атипичной форме климактерического синдрома// Акуш. и гин-1985- [1] 9
26. Крыжановская И.О., Волкова Н.И., Лаура Б.Н., “Акушерство и гинекология” 2004г, [1]5, стр 44-47
27. Крымская М.Л. Климактерический период// Медицина -1989
28. Кулаков В.И., Адамян Л.В., Аскольская С.И. “Гистерэктомия здоровье женшины” Москва 1999г
29. Манухин И.Б., Тумилович Л.Г., “Клинические лекций по гинекологической эндокринологий” 2003г
30. Пироварова С.В., Романцова Т.И., Соснова Е.А., Балан В.Е., “Акушерство и гинекология” 2001г, [1]1, стр 52-54
31. Сильвия К. Роуквиа “Гинекология” Москва 2004
32. Сметник В.П, Балан В.Е. О патогенезе и лечение некоторых форм климактерического синдрома// Акуш. и гине -1986
33. Сметник В.П, Ткаченко Н.М, Глезер Г.А, Москаленко Н.П., “Климактрический синдром”, Москва 1999г
34. Сметник В.П., “Руководство по климактерию” Москва, 2001
35. Сметник В.П., Тумиловича Л.Г .,“Неоперативная гинекология” Москва, 2003
36. Brambilla D.J. “Defining the perimenopause for application in epidemiologic investigations”//1994.-Vol 4
37. Centerwall BS., “Premenopausal hysterectomy and cardiovascular disease” J.Obstetrics and gynecology 1995
38. Dato’ Dr J.T.A., Nik Mohd Narsi Ismail., “Society menopause of Malaysia” Workshop FFPAM, 1997
39. Excutive summary: Stage of Reproductive Aging workshop (STRAW) July 2001, (WHO).

40. Farquhar, CM: Marjoribans J, Lethaby et al, 2005 “Long term hormone therapy for perimenopausal and postmenopausal women” Review.
41. Grady D. Hormone therapy to prevent disease and prolong life in postmenopausal women// Ann. Intern. Med. – 1992- Vol 117
42. Greendale G.A., Lee N.P et al., The menopause. Lancet. 1999
43. Harlap S. The benefits and risks on hormone replacement therapy. American Journal of OB/GYN. 1992. Vol 166
44. Harsh M.S. Management of the menopause// Br. Med. Bull. 1992. Vol 48
45. Johan T.A., Panikkar K., Vasanthamala A., “Menopause clinic and menopause management” 1997
46. Kannel W.B. McNamara P.M. et al. Menopause and risk of cardiovascular disease//Ann. Intern. Med. 1976
47. Kurz C., Tempfer C., "Climacterium and hormone replacement". Seminar lecture , Austria. 2007
48. Luborsky J.L., Meyer P., Sowers M.F //Hum. Reprod 2003 – Volume 18
49. Martha Heikey, Susan R David W Sturdee “Treatment of menopausal symptoms: what shall we do now?” Lancet 2005: 366:406-21
50. McKinlay S.M., Brambilla D.J., Posher J.G., “The normal menopause transition// 1992. Vol 4 ”
51. “Obstetrics and Gynecology” volume 104 number 1, 2005
52. Rogerio A. Lobo, MD. 2003. Treatment of the Postmenopausal Woman: Basic and Clinical Aspects
53. Rose Elder., Cornelius Kelleher. Gynaecology. 2004
54. Samsioe G. Effects of hormone replacement therapy on lipid metabolism and incidence of cardiovascular disease// N.Y. 1993
55. Santoro N., Brown J.R et al. Characterization of reproductive hormonal dynamics in the perimenopause // 1996. Vol 81
56. WHO Technical Report Series 866 “Research on the Menopause in the 1990 s” Geneva 1996